קלף ודוכסוסטוס כו'. גויל הוא עור גלס[א] אלא שהשירו השיער[ב] והיינו דאמר ברים בגא בתרא (דף ג.) גויל אבני אלא מפשין אלמא [ג]שאינו ממותן קרי גויל וכשמולקין אותו לשים אותו שלפי שיער קרוי קלף[ד] וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס[ה] ואומר ר"ש דבלשון [ו] יון קורין לבשר סוסטוס ולוך פי' מקום כמו דוך פלן לכך קרי ליה[ז] דוכסוסטוס לומר מקום בשר וקלפיס אלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס"ת תפילין ומזוזות אלא בשר[ז] ולא כאומר שקלפיס אלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגרדין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוסטוס אל"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמקשין הכא דתפילין דוקא על הקלף[ח] וי"מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופים וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת (ב) ותפילין ומזוזות דבעינן ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: וסס) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקרא ספר ולקמן משמע דכשרין וא"מ קלפים אלנו אלא אפילו היכי מיתכשרי ואומר ר"ש דמיקון אלנו אינו בעיפוי[ט] וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לא:) דקאמר קרע הבא בגד (ג) יפחות בגד אל יפחות ותניא אידך בשלא יפחות בד' אל יפחות ולא פליגי הא דעפיגן הא דלא עפיגן[י] אלמא ס"ת כשר בלא עפיץ[יא] והיינו בתיקון טוב שאלנו ובפ"ק דגיטין (דף יא.) [יב]גבי שטר והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיגן משמע דאי לא עפיגן יכול להזדייף ופסול ואמן אהדי דאלנו אינו יכול להזדייף[יג] אלמא אשוב כעפיץ: **והא מדקתני סיפא בו'.** הוה מצי למיפרך בריישא גופא ריש לקיש ומשמע דאמתני' מהדר לפרוכי ואומר ר"י דכן מלינו בהמפקיד (ב"מ דף ל.) גבי ורמי גזל לגזל כו' דבריי ריבי טרפון דאמתי' דאמתי' ר' טרפון היא מדקתני עלה דהמיא בו' והוה מצי למיפרך הגהו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: **תנן** קלף **כדי לכתוב עליו בו'.** אין לפרש דהכי פריך מדקתני קלף מכלל דדוכסוסטוס לא דא"כ לעיל דמשני מאי מזוזה מזוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס ובריישא נותנת שיעור לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אבריישא דלעיל: **אידי ואידי אמזוזה הא דכתבה בו'.** וא"מ אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר ויש לומר[יד] דאיכא לאקשויי לשינויא קמא דאני אמזוזה וא"כ הא"מ לאמיתר אמר מוזה דוכסוסטוס וי"ל רב מפרש דרבי אחאי[טז] לא מפרשה אלא אתפילין:[יז] **אלא לאו אתפילין.** והא דקתני כתבה לשון נקבה דיו הוא [הדיו] שכותבין בו, ועוד [נ"א: וכן] הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. **דתנא ב' אותיות שאמרו** ב' אותיות (בקלף) [בדיון], ב' אותיות בקולמוס, ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידע דאי איכא בקולמוס בכדי ב' אותיות מכוונות סגיא, אבל אי איתיה לדיו בכלי בין בי דיוותא ובין קלמרין צריך למיהתה יתר מב' אותיות דיכול למיכתב מיניהו ב' אותיות. משום שא"א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מ"מ צריך שיעור בדיו שכותבין בה, וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שלהוצאת דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי אינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, ותניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי, פטור על הכלי וחייב על האוכלין. קומרין אשר כאן היא ששנינו בסדר טהרות קלמרין, ופירושו [בלשון ישמעאל] [אל]מחברא. ותנן קלמרין של יוסף הכהן

כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה מאי מזוזה מזוזה שבתפילין וקרי להו לתפילין מזוזה אין והתניא[כ] רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים בפני עצמן אין מטמאות את הידים רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש[ג] הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן [ד]הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה [א]דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין תנן קלף כדי לכתוב [ה] פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצוה ת"ש[ד] [ב]הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער למצו' והתניא שינה פסול אמזוזה והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא [ו]שינה בזה ובזה פסול רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר' חנינא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן [אלא] כי תניא ההיא [ב]ס"ת לימא מסייע ליה [ה]כיוצא בו [ז]תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה מעמא דאין מורידין עושין דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוסטוס לא דכתיבא על הקלף ומזוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה [ח]אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף [ט]אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

ורבי אחאי מכשיר. וא"מ ומי סבר רב כרבי אחאי [ט]לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס ויל רב מפרש דרבי אחאי[ט] לא מפרשה אלא אתפילין:[י] **אלא לאו אתפילין.** והא דקתני כתבה לשון נקבה דיו הוא [הדיו] שכותבין בו, ועוד [נ"א: וכן] הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. **דתנא ב' אותיות שאמרו** ב' אותיות (בקלף) [בדיון], ב' אותיות בקולמוס, ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידע דאי איכא בקולמוס בכדי ב' אותיות מכוונות סגיא, אבל אי איתיה לדיו בכלי בין בי דיוותא ובין קלמרין צריך למיהתה יתר מב' אותיות דיכול למיכתב מיניהו ב' אותיות. משום שא"א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מ"מ צריך שיעור בדיו שכותבין בה, וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שלהוצאת דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי ואינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, ותניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי, פטור על הכלי וחייב על האוכלין.

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: **מזוזה.** שמע והיה אם שמוע: **שבתפילין.** דהתם ד' אגרות לד' פרשיות ושיער בחד מיניהו דהיינו שמע קטנה שבהם: **מטמאות את הידים.** לענין תרומה כדלמקמן בי"מ דבר בפ"ק (דף יד.): **קלילה.** הוא הדפוס של עור שתחוך לד' בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן: **במזוזה.** הן האיגרות שהן בתוך הבתים: **והא מדקתני סיפא.** דהיינו דלעיל קלף כדי לכתוב כו' מכלל דריש כו' וקשיא ריש אסיפא: **שיעורן.** של כל אחד בכמה: **כדי לכתוב עליו מזוזה.** דדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: **קלף אין דוכסוסטוס לא.** הוי בשיעורא זוטא כי האי אלא בכדי לכתוב ג' פרשיות דמזוזה ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: **למצוה.** מצוה מן המובחר קלף בעינן ופתמא דכל אינים מצוה מעליתא עביד הלכך לא מצינן דוכסוסטוס לתפילין וה"ל אין מצינין כמוהו: **למזוזה.** אם כתבה על הקלף: **הא דלכתב אקלף אפי' במקום שיער.** וכ"ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: **רבי אחי מכשיר.** ורב מוקי לדר' אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: **נייר.** של עשבים: **גויל.** מעובד בעפלים: **מסייע ליה.** לרב: **ליולא בו.** ריש דבריית תפילין של יד עושין אותן של ראש ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו': **ס"ת שבלה.** אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקונען במזוזה: **דלמיבי.** הקן תפילין אמאי: **לאו דלמיבי אדוכסוסטוס.** שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין עושין: **השתא דאתיא אקלף להכי.** דמזוזה אקלף כשרה: **לא דומיא.** במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו':

כ'

כלקף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה מאי מזוזה מזוזה שבתפילין וקרי להו לתפילין מזוזה אין והתניא[ה] רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים בפני עצמן אין מטמאות את הידים רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש[ג] הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן [ו]הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה [א]דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין תנן קלף כדי לכתוב [ח] פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצוה ת"ש[ד] [ב]הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער למצו' והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא [ז]שינה בזה ובזה פסול רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר' חנינא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן [אלא] כי תניא ההיא [ב]ס"ת לימא מסייע ליה [ה]כיוצא בו [ז]תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה מעמא דאין מורידין עושין דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוסטוס לא דכתיבא על הקלף ומזוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה [ח]אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף [ט]אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

ורבי אחאי מכשיר. וא"מ ומי סבר רב כרבי אחאי [ט]לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס ויל רב מפרש דרבי אחאי[ט] לא מפרשה אלא אתפילין:[י] **אלא לאו אתפילין.** והא דקתני כתבה לשון נקבה דיו הוא [הדיו] שכותבין בו, ועוד [נ"א: וכן] הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. **דתנא ב' אותיות שאמרו** ב' אותיות (בקלף) [בדיון], ב' אותיות בקולמוס, ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידע דאי איכא בקולמוס בכדי ב' אותיות מכוונות סגיא, אבל אי איתיה לדיו בכלי בין בי דיוותא ובין קלמרין צריך למיהתה יתר מב' אותיות דיכול למיכתב מיניהו ב' אותיות. משום שא"א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מ"מ צריך שיעור בדיו שכותבין בה, וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שלהוצאת דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי ואינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, ותניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי, פטור על הכלי וחייב על האוכלין.

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: **מזוזה.** שמע והיה אם שמוע: **שבתפילין.** דהתם ד' אגרות לד' פרשיות ושיער בחד מיניהו דהיינו שמע קטנה שבהם: **מטמאות את הידים.** לענין תרומה כדלמקמן בי"מ דבר בפ"ק (דף יד.): **קלילה.** הוא הדפוס של עור שתחוך לד' בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן: **במזוזה.** הן האיגרות שהן בתוך הבתים: **והא מדקתני סיפא.** דהיינו דלעיל קלף כדי לכתוב כו' מכלל דריש כו' וקשיא ריש אסיפא: **שיעורן.** של כל אחד בכמה: **כדי לכתוב עליו מזוזה.** דדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: **קלף אין דוכסוסטוס לא.** הוי בשיעורא זוטא כי האי אלא בכדי לכתוב ג' פרשיות דמזוזה ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: **למצוה.** מצוה מן המובחר קלף בעינן ופתמא דכל אינים מצוה מעליתא עביד הלכך לא מצינן דוכסוסטוס לתפילין וה"ל אין מצינין כמוהו: **למזוזה.** אם כתבה על הקלף: **הא דלכתב אקלף אפי' במקום שיער.** וכ"ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: **רבי אחי מכשיר.** ורב מוקי לדר' אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: **נייר.** של עשבים: **גויל.** מעובד בעפלים: **מסייע ליה.** לרב: **ליולא בו.** ריש דבריית תפילין של יד עושין אותן של ראש ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו': **ס"ת שבלה.** אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקונען במזוזה: **דלמיבי.** הקן תפילין אמאי: **לאו דלמיבי אדוכסוסטוס.** שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין עושין: **השתא דאתיא אקלף להכי.** דמזוזה אקלף כשרה: **לא דומיא.** במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו':

כ'

יב א מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה טו:

יג ב ג מיי' פ"ל מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור ש"ע או"ח סימן לב סעיף ז:

יד ד מיי' שם הלכה ט סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סימן רעא סעיף ג:

טו ה מיי' פ"ט מהלכות תפילין הלכה ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' לג:

טז ו מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין כג טור שו"ע יו"ד סימן רפה סעיף ו:

מוסף תוספות

א. שלא נחלק לשנים. רשב"ם. וכלפי הבשר לא נתקן כלל. תוס' הרא"ש. ב. וכותבין בו במקום שער. תוס' הרא"ש. ג. דבר. תוס' הרא"ש. ד. וכותבין בו במקום בשר ששם הוא מתוקן היטב יותר. מרדכי סימן שע"ב. ה. וכותבין עליו במקום שער. תוס' הרא"ש. ו. אותו שכלפי הבשר. תוס' הרא"ש. ז. ושם הוא נאה וטוב יותר. תוס' הרא"ש. ח. כי אין מסירין הקליפה רק לתקנו והאי חתך העליון קרוי קלף ודינו לכתוב עליו במקום בשר. מרדכי סימן שע"ב. (ועי' סס בנגלי יסמן). ט. שהסיר שאנו נותנין בקלפים שלנו מהני כעפצים. תוס' מעגלה יט. שלא אמרו חכמים ע"ש דוקא אלא יש עבודין אחרים שהן מכשירים כעפצים הללו. רמב"ן. י. כלומר דבלא עפיצן קרע הבא בתוך שלש לא יתפור. מ' הרא"ן. יא. דאי לא מאי לא יתפור. מ' הרא"ן. יב. אמר. תוס' מעגלה יט. יג. על הלבן. תוס' מעגלה יט. יד. כיון דמעיקרא פרכינן מהא דקתני שינה פסול ואוקי אמזוזה השתא נמי אמזוזה מוקמינן להו כל היכא דאפשר. ריטב"א. טו. מאי איריא דנקט דוכסוסטוס הרי הוא כקלף. תוס' הרא"ש. טז. דמכשיר. תוס' הרא"ש. יז. ולא אמזוזה. תוס' הרא"ש. [ועי"ש ריטב"א דאל"כ רב דאמר כמאן דלא מודה רב דאם שינה במזוזה פסול, יח. והיאך עושין וכו' וכי תימא יגרו ויחבר הא אמרי' התם בפ' הקומץ רבה (מנחות לג.) שאם כתבה בשני דפין פסולה וכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' תפילין הי"א) אע"פ שחברן, ר"ל. מי הרא"ן. יט. [ד]מזוזה שכתב פרשה ראשונה אחר שניה כשרה. ספרי תוספות אות ש"ג. [עי' רש"ש ויפה עיניים ועי' מ"ז ונקוה"כ מיי"ד מי' ר"ש, ותמ"ש מיי"ד מי' רפ"ינ]. כ. כששמע בריאתה זה. תוס' הרא"ש. כא. שאף דברי ר' אחאי יכולים לפרש דאמזוזה קאי דהשתא הויא מילתא דר"מ סייעתא להדיא. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. דרמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה, דאלמא (בענין זה) בענין שיעור ב' פרשיות. [נ"א: והא מזוזה שתי פרשיות היא] ופרקינן מאי מזוזה דקאמר [נ"א: דקתנן] דקארי לה לתפילין מזוזה. [כלומר, בית אחד שבתפילין, שהיא כל בית פרשה אחת. ואקשינן נמי מאי קרית לתפילין מזוזה. ושנינן אין, דתניא רצועות תפילין עם התפילין טמאות את הידים]. וסיעתא, ר' זכאי אומר משמו אף עם הקציצה עצמה. [פיר' קציצה הטבלא, מזוזה הבית עצמה]. ומקשינן הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, דאלמא רישא לאו בתפילין, [נ"א: אלמא רישא במזוזה] ומתרצינן לה. **אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף.** מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. מנהגא, מייתי מגילתא דמעברא בתמרי וקמתא דשערי, ומתח ליה עד דיביש וקליף ליה עד דהוי תרין פיסקי [אנפי] ונזחר שלא ינקב. וקאי קלף לחודיה, ומעבד ליה לקלף דהוא אפא דמגילתא מכלפי בשר חוב בעפצא לשמה, וכותב פרשיות על מקום בשר[א]. דההוא גיסא אחרינא דאקליף מיניה הוא הנקרא דוכסוסטוס, כורך בו את הפרשיות בקבאעא דהוא שילחא דתפילין. מנהגא הכין הוא. **וקאמר** רב כי היכי דכותבין תפילין על הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבין תפילין על דוכסוסטוס, דאיקליף מקלף [מן הקלף] אם כתב על זה כשר, ואם כתב על זה כשר. ומותבינן ליה הלכה למשה מסיני תפילין על קלף, מזוזה לא דוכסוסטוס, קלף במקום בשר, דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק דר שאם כתב על דוכסוסטוס יצא, מיהא על הקלף מצוה. ומותבינן שינה בזה ובזה פסל. ופרקינן בשבת לענין מזוזה, ובמנחות [משנינן] לענין תפילין. **ואפא** דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא במקום שיער מעבדן מזוזה. השתא דאיתיתי להכי ההוא דאוקמה רב פפא נמי לרב כתנא דבי מנשה [ואוקימתא] [ואוקמא] בתפילין. משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף, והרי היא נכתבת על הקלף, לרב נמי עיקר שמעתיה, תרצה הכין, דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין נכתבת על זה ועל זה, אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס. וכן הלכה וכן מנהג. **דיו כדי לכתוב ב' אותיות.** **דיו הוא [הדיון] שכותבין בו, ועוד [נ"א: וכן] הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. דתנא ב' אותיות שאמרו** ב' אותיות (בקלף) [בדיון], ב' אותיות בקולמוס, ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידע דאי איכא בקולמוס בכדי ב' אותיות מכוונות סגיא, אבל אי איתיה לדיו בכלי בין בי דיוותא ובין קלמרין צריך למיהתה יתר מב' אותיות דיכול למיכתב מיניהו ב' אותיות. משום שא"א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מ"מ צריך שיעור בדיו שכותבין בה, וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שלהוצאת דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי ואינו חייב בו מפני שהכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, ותניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי, פטור על הכלי וחייב על האוכלין. **ואפא** דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא במקום שיער

יא ג מיי' פ"ל מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור ש"ע או"ח סימן לב סעיף ז:

יב ד מיי' שם הלכה ט סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סימן רעא סעיף ג:

יג ה מיי' פ"ט מהלכות תפילין הלכה ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' לג:

יד ו מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין כג טור שו"ע יו"ד סימן רפה סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו' שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) תמ"מ נ"כ זו היא גירסת רש"י וכמ"ש ליתא וכדמוכח בתוספות: (ב) תוס' ד"ה קלף כו' לכתוב עליהן ס"ת דבעינא ספר כל"ל ותיתא ותפילין ומזוזה נמחק: (ג) **בא"ד** בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בגד כו' שיטין יתפור:

מוסף רש"י

קלף במקום בשר. קלף מוכנין עליו במקום בשר (מנחות לב.). **תפילין שבלו.** תפילין קדושתן חמורה ממזוזה, שם בה מרגע פרשיות (מנחות לב.).

רבינו חננאל (המשך)

בודאי, ומן גוארי דילה כתבינן. וזה [נ"א: והא] דאמרינן במזוזה כותבין על דוכסוסטוס במקום שיער, לאו במקום שיער ממש, דאי ס"ד אפא דמגילתא היא, מרישא בהדיא הל"מ תפילין על הקלף, והרי יצא מקום [נ"א: במקום] השיער גופו בכלל קלף. אלא ש"מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משם, שנמצא כנגד מקום שיער. **נמצא** קלף עומד לבדו ומקום שיער הציקר בו, אין כותב שם כלום לתפילין, אלא מן אפיה אחרנייתא. דדוכסוסטוס עומד לבדו, והמקום שהיה דבוק על בשר הבהמה בו, ואין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים אלא מן הפנים האחרות. **והא** שמעתא דרב דקאמר דוכסוסטוס הרי הוא כקלף, וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס, דקא מותבינן ליה לרב שינה בזה ובזה פסול, וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה פסול תנאי היא, וקא קאי רב כיחידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה, דתניא כתבה על הנייר ועל המטלית [פסולה] ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. וליכא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבת על הקלף, והיילך בתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מיכתבן על גויל, כי קתני גויל לענין ס"ת. **ואתינן** נמי לסיועיה לרב דאמר כותבין תפילין על דוכסוסטוס, מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ודייקינן מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין, דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין, ואמרינן דכיון דמזוזה אין נכתבת על הקלף, שמענן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין, (ואילו) [נאי לאו] קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. **והדר** פרכינן דלא הויא הא סיעתא לרב, דהא ר' מאיר היה כותב מזוזה על הקלף, ותפילין שבלו (ו)על הקלף הוי, אי לאו קדושה חמורה הוה

ט) עיין ערוך ערך דכסוסטוס.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

כ' לוחיות בדיו. דיו יכב: שפי לוחיות בקולמוס. כלומר כל היכא דמפיק ליה שיעורו כשפי לוחיות: **קלמרין.** קסת הסופר: **לוח אחת בדיו לוח אחת בקולמוס.** מי מצטרפי לו לא. ולפי אמרת תיפוק ליה משום קולמוס לא מחייב עליה משום שהוא טפל לפחות מכשיעור דתנן לקמן (דף לג:): המוציא לוחלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפילה לו: **לשהות מסלן.** שלא עמד לפוח דתהוי הנחת גופו הנחה (ד) אפילו הכי חייב דעיקר הנחת דיו על הכתב הוא: **וחור והוליא.** בהעלם אחד: **תסר** (ה) **שיעור דקמייתא.** כשמתייבשה נחסר השיעור ולכי גמרה הוצאה דבעינן לגרופה אין כאן שיעור כ' לוחיות: **ואמאי הא מנחה.** וכיון דבהעלם אחד (ו) מצטרפי לכי גמרה הוצאה: **למי שקלטה לב.** דתנן לקמן (דף קב.) הזורק וקלטה כלב פטור דלא הויא הנחה מכאן והכא נמי כי גמרה הוצאה בטלה להנחה קמייתא והויא כמאן דליתא: **לרבנן.** דפליגי לקמן בהזורק(ח) וליתא להו קלוטה כמו שהוחתה אפילו עברה סמוך לקרקע לא מיחייב עד שתנוח על גבי משהו מקום כל שהוא ולא בעינן מקום ד' הוחלו וכתוח ג' הוא מ"מ הנחה כל דהו בעינן: **מעתה.** לא צריך הנחה דהא מנחה בידו דידו סמוכה לקרקע: **נשפי רשויות.** ומתיבון ר"ה אלא שיש הפסק ביניהם: **והוא שיש חיוב חטאת ביניהם.** שמופסקות בהם"י. אבל אם היה כרמלית מפסיקין (ט) כגון קרפף יותר מגיא שתים או בקעה וז' בתים פתוחים אחד להם"ר זה ואחד לזה והוליא חלי גרוגרת מבית זה לחלי גרוגרת מבית זה לרשות הרבים אינה חייב אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא ורבא אמר אפילו פיסלא ואוזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא: (י) כחול כדי לכחול עין אחת: עין אחת הא לא כחלי אמר רב הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר כחול אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לקשט בב' עינים תרגמא הילל בריה דר' שמואל בר נחמני כי תניא ההוא (יא) בעירניות: (יב) שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן: תנא כדי ליתן ע"פ נקב קטן של יין): דבק כדי ליתן בראש השפשף: תנא כדי ליתן בראש שפשף שבראש קנה של ציידין: זפת וגפרית כדי לעשות כו': תנא כדי לעשות נקב קטן: חרסית כדי לעשות פי כור כו': למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש (יג) הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש דתנן (יד) רבי יהודה אומר כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן אימא כדי לסוד פיטפוט כירה קטנה: (טו) (סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב):

אות אחת בקולמוס ואות אחת בקלמרין. אע"פ שאני קולמוסים מצטרפי כה"ג אמת לא מצטרפי:

והעבירה דרך עליה. מפרש הרב פורת (א) דה"ה אפי' שלא דרך עליה אם העבירה מוך שלשה לקרקע מצטרף דהא אמרינן בסמוך בהעלם אחד מייב אפילו לשתי רשויות ואפילו רבי יוסי לא בעי אלא רשות אחת אבל עליה לא בעי ונקט דרך עליה (ב) דאפי' גבוה מן הקרקע ג' טפחים מייב כיון דהוי תוך ג' לתלי גרוגרת המונחת ע"ג קרקע (ג): **והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו.** תימה לר"י דתנן לקמן ברים הזורק (דף לז.) הזורק מרה"י לרה"י והה"ר בתמצע ר' עקיבא מחייב ומכמיס פוטרין ומני עלה בגמרא (ד) [לז:] תוך ג' לד"ה מייב אלמא לכ"ע לא בעינן הנחה ע"ג משהו תוך ג' ותירץ דהכא סבר כרבי יהודה דהמונח תפילין (שילוחין לז:) **גבי היה קורא** (ה) **על ראש הגג** (ו) **כו'** רבי יהודה אומר אפילו אינו משולק מן האויר אלא מלא המוט גוללו אלא וטעמא (ז) דאפילו אין מיגודו בידו ליכא איסור (ח) אם מניחו אלא דבעי הנחה ע"ג משהו דלאמר התם בגמרא ומ"ת (ט) ומאי פריך התם לימא דבא כתנאי אמרה לשמעתיה דע"כ כתנאי אמרה דתנא דברייתא דהזורק לא סבר כוותיה וי"ל דהכא פריך לימא כתנאי דמתניתין דהתם אמרה לשמעתיה דבהא לא קפיד אם תנא דברייתא פליג עליה (ט) אלא דלא ליפלגו עליה דבנן דמתניתין דהתם מיהו תימה לר"י דלקמן בהזורק (דף לז:) תנא מרה"י לרשות הרבים ועבר ד' אמות ברה"ר ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין לגמרי ומשכחת לה דאמר עד דנפקא לרה"ר תנוח דרבי יהודה סבר אמרי' קלוטה כמי שהוחתה דמיא אלמא לא בעינן לרבי יהודה (י) הנחה ע"ג משהו ולרה"ר לר"י דהתם מיירי בתמבגלגל ברה"ר ועדיף משאר קלוטה בחוור והוי כמונח לרבי יהודה והא דקאמר התם (יא) דקתני זרק למון לארבע אמות ומתגלגל מון לארבע כו' אם [בד"ה אחזתו] נפרס בעז"ה: **בהעלם אחד לרשות אחד חייב.** הקשה רבינו תם (יא) דאמר בהכונה (לקמן קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי מייב (יב) ומלאה לו בגירסא ר"ת מרשות אחת מייב מב' לשויות פטור דבעי' עקירה ממקום אחד ור"י אומר (יג) דולחי גבי כתיבה אית לן לגמרי מחוסר קריבה לאו ממחוסר מעשה דמי (יד) אבל (טו) הוצאה לא הוא עד דמייתי תרוייהו לרשות אחת: **אבל פיסלא לא.** בגיטין בפרק הזורק (דף עז:) משמע דאית ליה ד' אמות על ד' אמות ואינו גבוה י' ולא אינו רחב ד' ואומר ריב"ל דלעיגא קמא צריך לפרש הכא שהוא רשות הרבים כגון שרבים מכתפין עליו דאי כרמלית אמר אביי אפילו כרמלית ורבא דאמר אפילו פיסלא סבר אף על פי שהוא רשות הרבים כיון דלענין גיטין הוא כרמלית ולענין שבת הוא כרמלית אמר אביי אפילו כרמלית אבל אם היה כרמלית אמר רבא אפילו פיסלא לא אמר אביי אמר אפילו יש ביניהן כרמלית דאע"ג דלית בה

[א] [ל"ל שפי], [ב] [לקמן ק. [מיהוכן לא]:], [ג] כ"ב נה: [כריתות יח.], [ד] [ב"ב נו.], [ה] [לקמן ע"ב ולף פפ.], [ו] [ל"ל עתן], [ז] [ד"ל מ"ר], [ח] [דף לז:], [ט] בפילה [ב. רש"י ד"ה אלאפסן תרוויה דמעמא שעיריניות ג"כ לשון עיר ועיריכו בנות כרך קטן וכל"ל (קליינשטעד טערינען)], [י] [וע"ע תוס' שבתים פס: ד"ה בנבלרין], [כ] (דף ק.), [ל] [ל"ל בנ].

הגהות הב"ח

(ה) גמ' נמצית דלמוטה כמי שקלטה כלב אי שנכרפה: (ו) שם לשתי רשויות פטור. נ"ב ע"ל בפ' הזורק רים דף לח: (ז) שם הוא בעירניות. דבק כדי ליתן בראש הפשפש תנא כדי ליתן וכו' אל ליתן. ושעוה כדי ליתן עיל פי נקב קטן תנא כדי ליתן עיל פי נקב קטן של יין. תרגום כדי לעשות כלי. ופיקפק זפת וגפרית כדי לעשות כו' נמחק: (ד) רש"י ד"ה כשהוא מהלן וכו' הנחת גופו הנחת חפץ אפילו הכי: (ה) ד"ה תוך שלה שיעור: (ו) ד"ה ואמאי וכו' דבהעלם אחד הוצאה מצטרפי לכי:

גליון הש"ם

גמ' בשתי העלמות פטור. עי' לקמן דף קה ע"ב: שם רי"א בהעלם א' ברשות אחד חייב. עיין לקמן דף לח ע"ב: רש"י ד"ה והוא שיש חיוב חטאת וכו' בגון קרפף יותר מבית אתים. עי' לעיל דף ז ע"א ול"ע:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

היתה נקובה מצידה. [נ"א: קלמרין בלשון יון הוא בית הדיו שכותבין ממנו הספרים. פיר' ואי מפיק ליה (כלי) בדיו כדי לכתוב שני אותיות בקולמוס חייב (ואי) מפיק ליה בכלי בעאי טפי, דלאו כל הדיו דהוא כתבא נפיק בקולמוס. הילכך צריך טפי כי היכי דליפוק כשיעור שתי אותיות. ומפרש בן בירושלמי דתניא אם בכלי צריך יותר. ומאן דמפיק דיו בכלי כדי לכתוב בו, חייב על הדיו ואינו חייב על הכלי מפני שהכלי טפילה, ותנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי, שהכלי טפילה לו. המוציא אוכלין כשיעור בכלי, חייב באוכלין ופטור על הכלי. ועקירת זה הנ"ז מן הכלי ברשות היחיד והנחתו ברשות הרבים בבייר, הויא עקירה והנחה כדאמרי התם ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' אמות. בכאן בקולמרון חשובין לו ד' על ד'. פיר' קולמרין מחבורה של סופרים והוא ידוע בארץ אדום. והא דבעא רבא כשיעור אות אחת הוציא בקולמוס וכשיעור אות אחרת בכלי עלתה בתיקון. **בתיכתן הנחתן.** אע"ג דבעיא בהוצאה עקירה מרשות (זה) והנחה ברשות אחרת ע"ג מקום ד', כי היכי דהתם אמרינן ידו של אדם חשובה לו כד' [על ד'] הכי נמי הכא כתיבתו הנחתו. **והיכא** דהוציא חצי גרוגרת שהוא חצי שיעור הוצאה והנחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת, אם הניח את החצי השני קודם לראשון, או שתעבירו דרך עליו של ראשון בקרוב צ' טפחים חייב. דזו היא שמעתא דרבא משום דהאי חצי גרוגרת וההיא חצי גרוגרת מצטרפין לחיובו, ואף על פי שלא הניחו, דהתם דצריך לנוח בזורק, אבל הכא במעבירי אין צריך הנחה. אבל אם קדים והגביה את החצי הראשון קודם הנחת החצי השני, ודוקא בחוזק יתר מג' מן ההיא חצי ראשון, נעשה הראשון כמו שנקלט או שנשרף ופטור. ת"ר הוציא חצי גרוגרת והניחו ברה"ר, וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב, בשני העלימות פטור. ר' יוסי אומר בהעלם א' מרשות אחד ליתן מב' רשויות אל ליתן. ושעוה כדי ליתן וכו' אל ליתן. ושעוה כדי לעשות פי כור. ואיכא דטעו בגירסא דהא בריתא וגרסי ברשות אחד חייב בב' רשויות פטור, ומסתתמא לפום כן מסתתא. ואי איכא דשטיף ואי"כ (ואמר כן) לרשות אחת אלא לב' רשויות), טעות גדולה היא, דילמא הכי קסברי אם הכנים מרה"ר לרשות אחת חייב לב' רשויות פטור. והכי קאמר אי אפיק מרה"ר בהעלם חצי שיעור לרה"ר, וחזר והוציא באותו העלם חצי שיעור אחר לרה"ר, אם מחדא דשתא אפקינן לתרוייהון מצטרפין לחייב, ואי מן ב' רשויות אפקינן פטור. **אמר (רבא) [רבה]** וזהו שיש חיוב חטאת ביניהם, אבל כרמלית לא, כי פרשינן בפרק יציאות השבת שהמוציא מרה"י לרה"ר חייב, אבל המוציא מכרמלית לרה"ר פטור. וקאמר רבה אי הגך ב' רשויות היחיד שהוציא חצי שיעור מזו וחצי שיעור מזו מרחקין מן הדדי ויש ביניהם רה"ר, והמוציא והמכנים מזו לזו יש בו חיוב חטאת, הרי נחלקו, ועליהם קאמר ר' יוסי מב' רשויות פטור. אבל יש ביניהם כרמלית דלית בה חיוב חטאת כחדא רשותא דמיין, ואם הוציא מזו חצי שיעור וחזר והוציא מזו חצי שיעור חייב. **אביי** אמר אפילו יש ביניהן כרמלית דאע"ג דלית בה

[ט] נשון זה משולל הכנה ולכיך מיקון.

יז א ב ג מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ט:
יח ד ה שם הלכה מג:
יט ו ז שם הלכה כד:
כ ח ט שם הלכה י:
כא י שם הלכה יח:

מוסף תוספות

א. דלאו למימרא שאם לא העבירה דרך עליה שיהא פטור ואע"פ שהעבירה דרך שלשה טפחים לקרקע, דהא ליתא. ריטב"א. ב. דהשתא לא צריך שיהא תוך ג', תוס' סמיכתא דמי. שיטה לר"ל. [ועי' שפ"ל]. ד. בספר. תוס' הלא"ש. ה. ונתגלגל מידו למעלה מעשרה טפחים. תוס' הלא"ש. ו. דר' יהודה משום דליכא למיגזר אטו אין אגדו בידו. תוס' הלא"ש. ז. דאורייתא. תוס' הלא"ש. ח. א"כ. תוס' הלא"ש. [ועי' שבת של מין. ט. הוא"ל ומתני' כולה אתא כוותיה. ממ"ן לקמן ט:]. י. גופיה. תוס' הלא"ש. יא. מהא. תוס' הלא"ש. יב. מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי. תוס' הלא"ש. יג. שיש ליישב גירסת הספרים. תוס' הלא"ש. יד. דבשעת כתיבה כבר נגמרה המלאכה אלא צריך לקרבן שיהו נהגין זה עם זה. תוס' הלא"ש. טו. הכא דמלאכה דעבד היינו. תוס' הלא"ש. טז. ורשויות הא מחלקות, ותהה לי' כמי שאכל חצי זית חלב מחתיכה זו וחזר ואכל חצי זית אחר מחתיכה זו דאין זו תלוי' בזו ומיקרו שתי העלמות. שיטה להר"ן. יז. תימה אם אין מצניעין אותו לרפואה עין אחת אמאי מחייב אם הוציאו לרפואה. תוס' הלא"ש. יח. כחול. תוס' הלא"ש. יט. לטעמיה. תוס' הלא"ש. כ. שיעורו. תוס' הלא"ש. כא. בכל שהוא אפי'. תוס' הלא"ש. כב. ואדם טורח לבבל לעשות פי כור. תוס' הלא"ש.

רב נסים גאון

ואודא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא. ותמצא עיקר דילה במס' גיטין בפרק הזורק (דף עט) אמר רב חסדא רשויות חלוקות בגיטין. ומיקמי הכי (שם עז) אמרו ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו, הוות קיימא בחצר ואזל גיטא נפל בפיסלא. אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות אארבע אמות פלג לה רשותא לנפשה כו'. וסבר רבא כי דין רשויות של גיטין הוא, וכמו שאם יש בזה הפסל ד' אמות על ד' אמות או שיש בגובהו י' טפחים עשה רשות לעצמו ונבדל מכלל החצר, כמו כן הוא מבדיל בין ב' רשויות לענין שבת. ובזה פרק (שם דף עט) אמר עוד רבא ג' מידות בגיטין. הדדיי אותנו באלו השלש מידות חלוקות דין הגיטין מדין השבת, ולענין רשויות שוו יחד ואין ביניהן חלוקה בדבר זה. וגם נזכרה זו השמועה של רבא עם זו הברייתא בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נח).

רבינו חננאל (המשך)

חיוב חטאת, אסור להוציא מזו לזו שמרשות [לרשות] הן, ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור פטור. אבל יש ביניהן פיסלא דלא חשיב למיהתה כרמלית, אלא מקום פטור הוא, הרי הוא כרשות אחת, ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור חייב. **רבא** אמר אפילו איכא פיסלא ביניהן, כיון שהוא חולק רשות לעצמו אע"ג דלא כרמלית הוא וברשות היחיד קאי כיון שאסור להוציא אליו כלום מרה"י כב' רשויות דמיין, ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור פטור. **רבא** לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות הגיטין. ועיקר הא שמעתא בגיטין בהזורק ההוא גברא דזרק לגיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר ואזל גיטא ונח בפיסלא. אמר רב יוסף אי הואי ארבע אמות של ארבע אמות פלוג ליה רשותא לנפשיה, ואי לא חדא רשותא היא. וקסבר רבא חדא רשותא בשבת כפיסלא כי היכי דמפלגא לענין גיטין. ופי' פיסלא, מקום כגון עמוד גבוה עשרה ורחב ד'. **כחול כדי לכחול עין אחת.** א"ר הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת. הכין פירושא שכוחלת עין אחת ומכסה את העין האחרת ויוצאה לשוק ותראה באחת מעיניה. [ור"] הונא הוא המתניגן לאו רב הונא. **והתיא** דר' שמעון בן אלעזר אם לתכשיט ב' עינים אוקימנא (בעינגות) [בעירניות] שאינן רגילות לצאת לשוק, ואן שם שוק לצאת אליו. **חרסית כדי לעשות פי כור זהב,** ר' יהודה **אומר כדי לעשות פיטפוט.** פירוש פיטפוט, גבשוש או בנין בארץ שעופתין עליו את הקדירה. וג' פיטפוטין הן, ויש סומכין פטפוט לכותל ומניחין עליו את קדירה וסומכין אותו לכותל. **ומקשינן** כי מכדי בשיעורא דשבת קא חזינן דר' יהודה קא מחייב וממעט מן שיעורי דרבנן, דהא לענין גמי לרבנן לא מחייבי אלא בכדי לעשות תלאי לנפה ולכברה, ור' יהודה מחייב אפילו על מה שנוטלין ממנו מדת מנעל לקטן. ומוקמינן להאי פטפוט לכירה קטנה קאמר, והוא בציר מן פי הכור של צורפי זהב.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט טיט כדי לעשות פי כור.

כן גרס בתוספתא וכן גרס רש"י ולהך גירסא שיער כדי לגבל בו את הטיט [א]כשיעור טיט הנעשה מרביעית שופכין [ב] אבל לספרים דגרסי שיער כדי לגבל בו טיט לעשות פי כור של לורפי זהב קשה דאמר לעיל אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור ויש לפרש דמיירי בטיט שהוא מגובל בכר[ג] ואחר הגיבול נותנין בו שיער כדי לתקנו:

שהגיעו לפירקן ולא הגיעו.

פירוש בשמון לפירקן שקרובות להשם ועושות כדי ליפות ולגבן עצמן כדאמרינן בפרק אע"פ (כתובות דף נט:) הרואה לגבן את בתו יפקנה מלב ויאכילנה אפרוחין שמון לפירקה:

[ג] **למימרא** דשיעורא דר' יהודה נפיש. ואע"ג דאשכחן תרווה שהוא גדול הרבה כדאמר במזיד בפרק כ"ג (דף נ:) גבי מלא תרווד רקב כמה שיעורו חזקיה אמר מלא חפיניו פיסת יד ור' יוחנן אמר מלא חפיניו המס ולאי מיירי בתרווד גדול כדתנן במתקה כליס בפ' י"ז (משנה יב) שאמר מידה גסה מלא תרווד רקב כמלא תרווד גדול של רופאים אבל הכא להוצאת שבת מידי דחשיב בעינן ותרווד קטן חשוב הוא הרבה (א"ק) [ד] אף סלקא דעתך שהוא אף גל שהוא גדול ומשני נחפי פותחת שהן קטנים: מפי

ת"ר [ו] [א]המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט [ב][טיט] לעשות פי כור של צורפי זהב: סיד כדי לסוד: תנא כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות אמר רב יהודה אמר רב [ג]בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו [לשנים] בנות עניים טופלות אותן בסיד בנות עשירים טופלות אותן בסולת בנות מלכים טופלות אותן בשמן המור שנאמר [ד]ששה חדשים בשמן המור [ה]מאי שמן המור רב הונא בר חייא אמר [ו]סטכת רב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביאה שליש תניא רבי יהודה אומר אנפיקנון שמן זית שלא הביאה שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן הבשר [ז]רב ביבי הויא ליה ברתא טפלה אבר אבר שקל בה ד' מאות זוזי הוה ההוא נכרי בשבבותיה הויא ליה ברתא טפלה בחד זימנא ומתה אמר קטל [ח]רב ביבי לברתי אמר רב נחמן רב ביבי דשתי שיכרא בעיין בנתיה טפלא אגן דלא שתינן שיכרא לא בעיין בנתן טפלא: ר' יהודה אומר כדי לסוד כלכול: מאי כלכול ומאי אנדיפי [ט]אמר רב צידעא ובת צידעא למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש [י]הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש

שיער. יפה לטיט: ה"ג **טיט כדי לעשות פי כור של לורפי זהב: אלא קטנה.** דלכן לסוד אם כל הגוף להאדים: **שהגיעו לפרקן ולא הגיעו.** שהגיעו שני שערות ולא בחו לכלל שנים הלאויות לכך מותרים שבדבר: **טופלות.** מוסחות: **אנפיקנון.** דתנן במנחות (דף פה:) אין מדמיין אנפיקנון הוא שמן זית שלא הביא שלש: **ולמה סכין אותו.** היינו שמן המור: **טפלה.** בסיד: **שקל בה ד' מאות זוזי.** שנתייפה וקפלו עליה המהוגנין לה ונתנו [י]לה ממון: השכר משחיר ומרבה שיער: **כלכול לידעא.** טיגפל"ל וסדין אותה להסכיב השיער: **בת לידעא.** למטה אימנה להסיר שיער דק והוא אנדיפי: **למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש.** בתמיה. והא קיימא לן בגי גמי דשיעורא דרבי יהודה זוטר ומתמיר בשיעורי שבת: ומשני **נפיש מדר' נחמיה דווטר מדרבנן.** דאמרי לקוד אנגע קטנה: **מחבוט.** סיד הימנוח במים הרבה להוא עשוי לסוד כלכול: **ודבני רבי נחמיה בגילס הסיד.** הנגבל במים ועשוי בגילס בגילס מטוגיס"ם בלע"ז הוא עשוי לסוד אנדיפי: **ואי ס"ד.** אנדיפי נמי [י] שיעור הוא כגון בת לידעא: **אידי ואידי.** כלכול ואנדיפי תרוייהו בסיד מבוט ומנוח סדין אותו: **אנדיפא.** כלי חרס ולו שני דלין אחת למעלה ואחת למטה וכבורה למלאותו סותם את הדד התחתון. ולשון אנדיפי שני פיות כדתניא (שיטוניון דף קד.) מעלין בדיופי ובתוספתא[ט] גרס באנדיפי: **אנפרות.** הפסל לשוס יין בכלי סתום בסיד והיין ממתה הסיד ויוצא: **שנתות.** סימנים. כלי חרס גדול ויש בו בליטות בליטות כמין אגוזים קטנים עד כאן לאלה עד כאן לאלים וסדין אותו בסיד כדי שיהיו לבנות ונכרות: **דחקן.** ממנחות שנתות היו בהין: **עד לאן נפי.** חלי בהין: **עד לאן לאיו.** שלישת בהין: **עד לאן לכבש.** רביעית בהין דכתיב חלי בהין יהיה לפר וגו' [יא] כן לשון מורי הזקן מפי אביו שמעתי מר' שמעון. ורבותי מפרשים אנדיפא כל הגוף ומתוך שאינו עשוי להסכיב השיער אלא בחו להאדים בעי סיד עב: **אנפרות.** שאינו סד בו בחו לאחר שקנאו[יב] דתיים שמא תמות כי ברמיה דהוהו נכרי: **שנתות.** כלומר אבר אבר בלשון שנתות ועכלה פירוש לפירושו שנתות היו בהין: **אפופא.** פדחת שלא במקום שיער ולהאדים: **ערעיפא.** עירעה: **באנדיפי.** פדחתו: **מן דיליה דא ליה.** מידו היתה זאת כי שלא היה לו לדרוש במרכבה: **מתני' אדמה.** מרזיל"ם: **מרלופין.** שקין העשוין מקליפת עץ גדול שנושאין בהן פרקמטיא בספינות וחומתמין אותם: **בחוסם האיגרות.** שחותמין אותם שלא [יג] יקרע אים בהן אלא מי שנשתלחו לו ושיעורא דרבנן זוטר: **כריפא.** קפלוטו ושיעוריה זוטר משל כרוב: **על מנא קף סיד.** בגמרא מפרש קף של סיידין טרומ"ל בלע"ז: **מרוסס.** סדוק סדקין הרבה כמו והכה הבית הגדול לרסיסים (עמוס ו'): **בילה קלה.** בגמרא מפרש לה: **גמ' לא יסוד אדם אם ביתו בסיד.** לאחר חורבן משום אבילות של ירושלים: **סכן או חוב.** שלא יהא לבן כל לבנו: **ערבסיד.** סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא ערבו בו: **קילקולו זהו תיקונו.** דאי לאו דמקלקל ליה ומשחיר לא היה משתרי הלכך ע"כ הא דקשיא ליה מעלייתא היא לגביה ומשערינן ביה. ולבותי מפרשין קילקולו לוכן זה תיקונו לענין חוזק ולא הגיעא לי דקילקולו זהו תקונו משמע דשם הקלקול מתקנו ולאתי ליפנא אין שם הקלקול מתקנו ולמה הוזכר קילקול כאן הכי הוי [ליה] לתרוצי נהי דלאשתורי משמיר לאחזוקי מחזיק: **קשר עליון.** של אמנע היד לו קשר תחתון של אמנע האמנע: **טרופה בשמן.** שממהרת לנשלה: **דלילולה.** עוף קטן: **כל שיעורי שבת.** בחוכלין וכל הולאתן וקלילתן וטחינתן כגרוגרת: **גרוגרת.** מציעא תרגולת שהיא ממהרת לנשל ולא כציצה שלימה שעורו:

מתני'

מתני' אדמה מרלופין בחוסם האיגרות ובמתמין אותם שלא יקרע אים בהן אלא מי שנשתלחו לו ושיעורא דרבנן זוטר: **כריפא.** קפלוטו ושיעוריה זוטר משל כרוב: **על מנא קף סיד.** בגמרא מפרש קף של סיידין טרומ"ל בלע"ז: **מרוסס.** סדוק סדקין הרבה כמו והכה הבית הגדול לרסיסים (עמוס ו'): **בילה קלה.** בגמרא מפרש לה: **גמ' לא יסוד אדם אם ביתו בסיד.** לאחר חורבן משום אבילות של ירושלים: **סכן או חוב.** שלא יהא לבן כל לבנו: **ערבסיד.** סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא ערבו בו: **קילקולו זהו תיקונו.** דאי לאו דמקלקל ליה ומשחיר לא היה משתרי הלכך ע"כ הא דקשיא ליה מעלייתא היא לגביה ומשערינן ביה. ולבותי מפרשין קילקולו לוכן זה תיקונו לענין חוזק ולא הגיעא לי דקילקולו זהו תקונו משמע דשם הקלקול מתקנו ולאתי ליפנא אין שם הקלקול מתקנו ולמה הוזכר קילקול כאן הכי הוי [ליה] לתרוצי נהי דלאשתורי משמיר לאחזוקי מחזיק: **קשר עליון.** של אמנע היד לו קשר תחתון של אמנע האמנע: **טרופה בשמן.** שממהרת לנשלה: **דלילולה.** עוף קטן: **כל שיעורי שבת.** בחוכלין וכל הולאתן וקלילתן וטחינתן כגרוגרת: **גרוגרת.** מציעא תרגולת שהיא ממהרת לנשל ולא כציצה שלימה שעורו:

כב א ב ג מיי' שם הלכה יח:
כג ד ה מיי' שם הלכה ד וס"ע בלכה ס:

מוסף רש"י

פי כור. נקב שנתנין בו המשמח (לעיל עח). **טופלות.** ומשיר את השבר (פסחים מג). **סטכת.** לא איתפרש (פסחים שם) לו: שקורין בלעמ"ל (מנחות פו). **שלא הביאה שליש.** שלא נישלה שלש (מו"ק מ). **ולמה סכין אותו.** אבל הני קא מבלו דקאמר טופלין כו' (שם). **שמשיר את השיער.** לפי שהוא נוטר ויש בו כח (מנחות שם). **ומעדן.** מלהיב (מגילה יג.). **ד' מאה זוזי.** שנמיחת ונעל מבעלה כך (מו"ק שם). **בחד זימנא.** דסבר לעמנה כרב ביבי (מו"ק שם). **בת צידעא.** טיגפל"ל בלע"ז, שמקפל השבר שבקלקה ממין מגבל כדי להעמיד על גבן כיפה שבאמצע שלא יפול השבר שבאחון למטה (נזיר ג.).

מוסף תוספות

א. לא פירש שיעור הטיט שמגבל בתוכו השער, רי"ל. **תוס' הרא"ש.** **ב.** דלהכי אדם טורח כדמשמע לעיל. **תוס' הרא"ש.** **ג.** כדי לעשות בו פי כור. **תוס' הרא"ש.**

רב נסים גאון

הא דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אלא ס"ן עירב בו חול וכו'. הדבר שנרגם איסור דבר זה הוא מה שאירע לישראל בבית שני מחמת טיטוס הרשע. ועיקר דילה הוא בתוספתא סוטה בפולמוס של טיטוס על עטרות כלות וכו' ושלא יסוד אדם את ביתו בסיד ובבריבת הסיד, עירב בו חול או תבן הרי זה מותר. ר' יהודה אומר עירב בו חול הרי זה טרכסיד ואסור, עירב בו תבן הרי זה מותר. **סליק המוציא יין**

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב בנות שהגיעו לפרקן ולא הגיעו. שהגיעו לשנים שהאשה בוגרת ולא בגרה ולא גידלה בשר, מה עושין להן, ענויות טופלין אותן בסיד. טפילה זו בלשון ישמעאל טלא, שח את (ה)עור בשרה בסיד. ומה צורך לכך, כדי שיסתתמו נקבים קטנים, [הנקראים] בטיית אלמסאס, וגומות שיער שבעור וכיוצא בהן ויכנס הבל לפנים ולא יצא ריחם קרבה ותבגור ותגדל בשר. ואם בת עשירים היא טופלין אותן בסולת, והמלכים יש להם סממנים אחרים, כגון שמן המור. וכיוצא בו. (טפיח) [סאכח], קורין אותו טסכת, ויש שקורין אותו טסקה, והוא בלשון ארמית שומנא דמורא, ובלשון ישמעאל לבני אלראמן, וריחו טוב. ולא מן הרמונים הוא אלא כך נקרא, ומימי שרף הוא, והוא הנקרא עוד בלשון ארמית מירא [דיכא], והוא תרגום מר דדור. ומי שטופל את הבת אם כל בשרה פעם אחת, כל הבל שלה נכנס לפנים והיא מתחממת ומתה כדרך שהשיג את [בת] הנוי.

לענין חלוקת ר' יהודה ור' נחמיה בשיעור סיד, שר' יהודה אומר כדי לסוך כלכול, ור' נחמיה אומר כדי לסוך אנדיפי. באנו לפרש תחילה (כלשל) [כלכול] צידעא, ואנדיפי בלשון ישמעאל אלצדג, והוא מקום מקצוע הפנים מן הצד מן סוף שיער של [ראש] עד סוף [הפנים] סדים אותו בסיד ונקרא כלכול, וסדים מצידו מקום אחד דק כמו חוט ונקרא בת צידעה. **ואקשינן** על זאת, למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש, והתנן ר' יהודה אומר כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן. ופרקינן [סיד זה] שכך נראה כן בגמי דשיעורא דר' יהודה מעיט משיעורא דרבנן, ולא נראה (לכן) [לנו] טעם לר' נחמיה, דאיכא [נ"א: ואיכא] למימר שיעורא [דר' יהודה] זוטר מדרבנן ונפיש מדרב נחמיה. ואותיבנן א"ר נראין דברי ר' יהודה בחבוט ודברי ר' נחמיה בבריבת הגיר, הגיר הוא הסיד הלבן הנשרף הנקרא [בטיית] אספידאג. וכן כתיב כאבני גיר מנופצות, וכענין קש שנראה (לכל צד) [לבלשער] בגירא, (הביצר) [הביצה] שלו הן (האבנים הפסולת) [פסולת האבנים] השרופות. החבוט הוא הדק, ונקרא אלמרתות בלשון ישמעאל, שחובטין אותו במקלות. [ו]אם אתה אומר כלכול ואנדיפי, צידעא ובת צידעא שניהן לא יעשו אלא מן החבוט, ובטל פירוש זה. ובאנו לפירושא גלילאה דאמר להו משום חבריה דנפקת ערעתיה, והיא הצירעה ממיני דבורים, ומחיתיה על אגריפה. וקרו עליה מן דיליה דא ליה, משלו זאת לוח). [נ"א: כלומר מידו היתה זאת לו למה משים עצמו לדרוש במרכבה]. **מאן תנא דחול מעלי לסיד, אמר רב חסדא** ר' יהודה. ובריתא בסוף גמרא דחזקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש, דקאמר ר' יהודה אם עירב חול בסיד הוא טרכסיד ואסור, וקסבר דהא מתניתין חול גם כדי ליתן על מלא קף סיד, ר' יהודה היא. **רב פפא אמר אפילו תימא רבנן, קלקולו דהו תיקונו.** אית ביה ב' פירושים חד לענין שופרית דסיד [קימא] האי ברייתא, לאו לענין שרירותיה, וקסברי רבנן דסיד שעירה בו חול, אע"פ שהוא מתחזק כן הלך יופיו ומותר בגולה. והכא משום [שרירותיה] קאמרי חול גם כדי ליתן על מלא קף סיד. ופירוש שני כיון דלא שרי למיסד ביה בגולה עד שיערב בו חול הוה ליה קילקולא דקא מקלקל הוא התקון, והילכך משערינן חול גם כדי ליתן על מלא קף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו. **צוצלא,** עוף ממין התורים, ובלשון חכמים דריצפי, וקורין אותה אלפאכתיה.

תורה אור השלם

ו ובהגיע תר בערה ונערה לבוא אל המלך אחשורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים:
אסתר ב יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמעשה מרכבה דדריש להו ואמר לה: **(ב)** שם כיצא מרגולת ואמאי:

גליון הש"ס

מתני' חול הנם כדי ליתן. עי' לקמן דף 5 ע"ש תוס' ד"ה נוכרי:

לעזי רש"י

טינפל"א. צדע, רקה. מטונ"ם [מטונ"ש]. גושים.
ארדיל"א. חומר, טין.
טרוא"ל [טרואיל"א]. כף טייחים.

רבינו חננאל (המשך)

זו, לאנדיפי אמר [ר'] יצחק דבי ר' אמי אנדיפא. מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות. אנדיפא זה אומרין (בן) [בן] פתרונות שלא עלו על דעתנו ואין נודע בלשוננו אנדיפא. ומ"מ בטל הפתרון הזה. אלא אמר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהוא משים סימנין בכלים למדות, ומכיר בתוכן בבריבת הגיר רושם האוי יכטסיתן בשל אספידג כטה. [נ"א: אמר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהיה מכיר בכלי המידות בבריבת הגיר רושם. כלומר עד כאן חצי הין ועד כאן שליש וכדתנינן שנתות היו בהין]. והן שיער הוצאת הסיד לר' נחמיה. ולפום הכין נראין דברי ר' יהודה בחבוט, [לעשות כלכול] ודברי ר' נחמיה בבריבת הגיר [לעשות כיור]. **ואי** [בעיתא] אימא מאי אנדיפא דקאמר [ר'] יצחק דבי ר' אמי, אפותא, שהיא הפדחת בלשון חכמים, מצח בלשון תורה, כההוא

מתני'

מאן תנא דחול מעלי לסיד, אמר רב חסדא ר' יהודה. ובריתא בסוף גמרא דחזקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש, דקאמר ר' יהודה אם עירב חול בסיד הוא טרכסיד ואסור, וקסבר דהא מתניתין חול גם כדי ליתן על מלא קף סיד, ר' יהודה היא. **רב פפא אמר אפילו תימא רבנן, קלקולו דהו תיקונו.** אית ביה ב' פירושים חד לענין שופרית דסיד [קימא] האי ברייתא, לאו לענין שרירותיה, וקסברי רבנן דסיד שעירה בו חול, אע"פ שהוא מתחזק כן הלך יופיו ומותר בגולה. והכא משום [שרירותיה] קאמרי חול גם כדי ליתן על מלא קף סיד. ופירוש שני כיון דלא שרי למיסד ביה בגולה עד שיערב בו חול הוה ליה קילקולא דקא מקלקל הוא התקון, והילכך משערינן חול גם כדי ליתן על מלא קף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו. **צוצלא,** עוף ממין התורים, ובלשון חכמים דריצפי, וקורין אותה אלפאכתיה.

ז) עין ערוך ערך אנדיפי.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מתני' מרווה. כף קולי"ר: **חף.** קס"ד דפותחת של [ו] חף עצמה ושיעורה נפיש מתכווה: **כלרר.** עץ יש לאורגין וראשו חד: **די לזרוק בצמה.** דלא טרח חיים למשקל לרוח משום עוף להכריחו דבקלא בצלמת דרמי ליה חזיל ליה: **גמ' והא קי"ל דשיעורא דרבנן נפיש.** נגד לעשות תלאי: **חפי פותחת.** שיעים הקבועים בה ולא היא עצמה ועושים אותם מעצם: **חפי פותחת טהורין.** דכל זמן שלא חברן בה אינן רואין לכלוס: **טמאין.** דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאין בהכל שותטין (תוס"ן דף כה:). ולי משום דמחובר לפותחת הוא כל המחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול ומקבל מפתח: **ואל גל.** ואם הפותחת הזאת אינה של כלים כגון של שידה ומגדל אלא של גל כמו [מ] טרוקי גלי כגון דלתות שערי האצר אע"פ שהבנין בפותחת הואיל ומחבר זה בדלת היא ודלת בנין מחובר לקרקע טהורין: **סכוכיה.** זכוכית ועל שם שסוכין [ח] קרי סכוכית ועל שם שהיא זכה קרי זכוכית: **והוא שמרגשת.** הבהמה בגרור זה בהכאתו: **שיעורן בצמה.** להמחיב עליהן אי נמי לטלטלן בחצר ולהכניסן לבית הכסא ואידי ואידי חד שיעורא הוא דבמידי דחזי להו מיחייב על הוצאתו: **כזיס לאגוז בכילה.** שלא מכניסין לקיטות ומקנה זו אחר זו אחת כזיס ואחת כאגוז ואחת כבילה בתחלה מקנה פי הרבי [ט] בקטנה לחסיר רעי הגדנה שם שהגדולה [י] פותחת ומלכלך בציבותיו: **עורבני.** מאזנים יכנים לשם לשקול: **מגא היד.** בין שלשתן או אפילו הן ד' וה' ובין כולן מלא היד: **מקורזלות.** [יא] ביקועו' שיהיו לאויות לקיטות: **מוסר להכניסם.** בתוך ד' אמות או בחצר דלא ליתסר לטלטוליהו: **לאגוז.** כל אחת ואחת: **פחס מחני'.** פלוגתא דאתרוג מתני' היא במסכת סוכה [יב] והיא סדורה בפי התלמידים: **והכא בריישא.** ויש הרבה תלמידים שלא שנאוה והוא תולה הילדותה בשאינה ידועה: **כך מחלוקת לאן.** ולסימנא בעלמא אמרה דלא תשכח לגירסא דבריישא ואם תשכחנה הזכר ממשנתן דאתרוג: **אבל לא בפפיים.** כמו שקל פיסת רגב (סנהדרין דף סד.) שקורין גלשט"ל דהואיל ומיפרכה לא חזי לקיטות ואסורה לטלטל: **הרשיני בגלייתא.** הכי מיקרו משום שבגל אדם לאה היא והמתרישה מעלה רגביס: **למשמש.** הגלרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמרינן לקמן בפירקין [יא] דממשמש בגרור בנקב והוא נפתח. וקא סלקא דעתך דקאמר ובשבת אסור למשמש כלי דדרך שממשמשים בחול: **ליפתקן.** דאמר מר (תמיד פ"ל דף מ:) עמוד החוזר מניח אדם לידי הדרוקן: ומשני **ללאחר יד.** הלי כדרך דקאמר רבא כדרך הממשמש בחול אלא בשבת מישום הסרת נימין אבל כלאחר יד כגון אותו גרור בג' אצבעותיו שפיר דמי: **אם יש תמיריו לו ערבית יקנה בהם אחרים מכנים שם מלא יד: בהכרע.** כשיעור המכריע כלגון. נפיש מכזית וחוזר מכביצה: **מדוכה קטנה.** מלאכתה לאיסור אסור לטלטל: **ואם יש עליה עד.** קנוח המעיל שעשויה לכך מותר לטלטלה לקינוח: **פחפוויות.** פיג"ש: **לולבי גפנים.** אותן פיטולין הנלין בגפן וקוינין ווד"ל"ש: **מוריגי בצמה.** כל בשר שיש בבהמה העשוי כמוגג חרוץ חדש כלומר כל מקום שאין הבשר חלק כגון קליפת הלשון וכגון החיך שיש בו כמין קוצין וכפגימות וכבית [ט] הכוסות: **אקינה בו חבירו.** אסיל ואתרכסת נמי קאי: **הסולה.** שאינו יושב. אלמא קינה בו חבירו לא חזי לקינוח וכל שלא אמר לעיל אם יש עליה עד מותר: **נח.** לא חזי יבש חזי: **מלד אחר.** באותו לד אקינה בו חבירו לא חזי לקינוח אבל בלד שני חזי: **דידיה.** שהיה קינוח שעליה שלו: **ונשטשטו.** אותו עד: **מהו.** מי בטיל לייחוד דידהו או לא: **אי רשומו ניכר מותר.** דכיון דמאים לא חזי לבשמים ולא מיבטל ליה מבית הכסא: מהו

חפי פותחת טהורין. פי' בקונטרס שיעים של עצם [א] ונותנין אותם בפותחת [ב] לפתוח וקודם שלא נקבעו אין רואין לכלוס קבען בפותחת מעתה דכלי עצם כמתכות ופשוטיהם טמאים כדאמר בהכל שותטין (תוס"ן דף כה:) ואי משום דמחובר לפותחת והמחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול דמקבלת מפתח ומה שפירש דפשוטי כלי עצם טמאים כדאמר בהכל שותטין לא דק דהתם [ב] לא מיירי אלא בגולמי כלי עצם [ג] אבל פשוטי כלי עצם הא תנן ומייתי לה בס"ק (דף טז:) כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומה שפירש דחפין הן של עצם קשה לר"י דגבי כלי מתכות מיתניא בתוספתא דכלים ועוד דאי בשלא נקבעו אין רואין לכלוס אם כן פשיעא דטהורין ומה שפירש דחפין יש לה בית קיבול לקבל המפתח [ד] הא לא חשיב בית קיבול שאין המפתח עשוי לטלטל ע"י אותו בית קיבול כמו הקיטע יושב בקב שלו (לעיל דף סו.) דטהור כשאין בו בית קיבול כתיתין [ה] דפי' בקונטר' דמה שמניח רחם שוקו בתוכו לא חשיב בית קיבול שאין השוק מיטלטל על ידו ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לתף אדרבה תנן בתוס' כלים בפי"ג (משנה ו) [ו] פותחת של עץ וחפין של מתכת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה אלמא בתר חפין אזלינן ואע"ג דמשמע לתמיה כרבי נחמיה דלא חזיל בתר מעמיד אלא בתר תשמיש דהיינו אותם בריי"ת דשמעתי' נמי גרסה לר"י לתמיה דווחיה דקתני קיפא דהכא עצעת של מתכת וחוחס של אילמא ר' נחמיה מטהר וגרסה לר"י דבחפין של מתכת אחיי ואע"פ שלא נקבעו רואין הם קלת ליתנם בפותחת [ז] ואפילו הכי טהורין דגולמי כלי מתכות טהורין קבען בפותחת טמאין שנגמרה מלאכתן וכן מטמא קטמון דטעמא משום גמר מלאכה דקתני ושל גל אע"פ שחברן בלתם כו' דמשמע אם שקבען בלתם יש לו לגרוס טומאה אלא כיון שאין להם פותחת [ח] [וקס] קבוע בגל טהור:

אסור למשמש בצרור. פירש בקונטרס הגלרך לפנות ואינו יכול לסור [ט] משום הסרת נימין וא"ת והא' רבא בדבר שאין מתכוין סבר [יא] כר"ש בספ"ב דביצה (דף כג.) וכה"ג פריך לקמן [יב] לרבי יוחנן דאסר [יג] משום הסרת נימין ויש לומר דהכא במשמוש גרור [יד] הוי פסיק רישיה [טו]: **ואם** לאו בהכרע. [טז] ונראה לר"ת בגירסת ר"ש ואם לאו בהכרע מדוכה קטנה של בשמים [יז] והכרע פי' רגל כמו כרעי המטה וכן מפרש בירושלמי [יח] כמלא רגל מדוכה קטנה של בשמים: [יט] **אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר.** מילתא גאפי נפשה היא פירוש מותר לקנח בה אפילו גדולה יותר מכביצה אם אם יש הרבה ממלא היד מותר ליטול כולן דכיון דיש עליהן עד [יח] הוכנו כולן: מהו

מתני' [א] עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות ממנו חף זכוכית כדי לגרור בו ראש [ב] הכרכר צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אלעזר בר יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה: **גמ'** למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש הא קיימא לן [ג] דשיעורא דרבנן נפיש אמר עולא חפי פותחת: תנו רבנן חפי פותחת טהורין קבען בפותחת טמאין ושל גל אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: זכוכית כדי לגרור בו: תנא [ד] סכוכית כדי לפצוע בה שני נימין כאחת: צרור או אבן כדי לזרוק בעוף [ה] רבי אלעזר כו': אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה [ו] וכמה שיעורו תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר משקל עשרה זוז: זוזין על לבי מדרשא אמר להו רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה אמרו לו כזית כאגוז וכביצה אמר להו וכי טורטני יכנים [ז] נמנו וגמרו מלא היד תניא [ח] רבי יוסי אומר כזית כאגוז וכביצה [ט] ר"ש ברבי יוסי אומר משום אביו מלא היד: ת"ר (בשבת) [י] ג' אבנים מקורזלות מותר להכנים לבית הכסא וכמה שיעורן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה [יא] אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא במחלוקת כאן כך מחלוקת באתרוג התם מתני' הכא ברייתא אלא כמחלוקת באתרוג כך מחלוקת כאן אמר רב יהודה [יב] אבל לא את הפאיים מאי פאיים אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא [יג] אמר רבא [יד] אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול מתקיף לה מר זוטרא והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית [טו] בצרור שקינח בו חברו ויש אומרים אף התולה עצמו בבית הכסא [טז] לא קשיא הא בלח הא ביבש ואיבעיית אימא כאן מצד אחד וכאן מב' צדדין ואיבעיית אימא הא דידיה הא דחבריה א"ל אביי לרב יוסף [יח] ירדו עליה גשמים ונשטשטשו מהו א"ל אם היה רישומן ניכר מותר בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב חסדא

מותר להכניס לבית הכסא. כמוך ד' אמות, וכסכ"ס כשדה ואינו מוקף מחיצות ואין כאן אלא טלטול דרבנן, ומשום כבוד הבריות לא גזור (שובה לו:). כאבוד. קסבר בהכי חזיא לקינוח אבל נזרוה לא חזיא (שם). **התולה.** שאינו יושב אלא על גרכיו, שמתוך כך נקביו נפתחים ויוחר מדי (ברכות נה.).

מוסף תוספות

א. דדומיא דמתני' הוא. מי' הר"ן. ב. דאמרינן וכו' שאני כלי עצם הואיל ודמיהן יקרים ככלי מתכות דמו. ריטב"ש. ג. שגולמיהן טהורין כגולמי כלי מתכות כל זמן שמתחרסים שום תיקון ויפרי הואיל ודמיהן יקרים. ריטב"ש. [ועי' מהרי"ם]. ד. מקבלת טומאה. תוס' הרא"ש. ה. קשה. תוס' הרא"ש. ו. אע"פ שיש בו בית קיבול ראש שוקו. תוס' הרא"ש. ז. עין המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את את העץ טהור כיצד. תוס' הרא"ש. ח. שאם אין ראויים כלל עד שיקבעם בפותחת פשיטא דטהורין ולא אינצריכא ליה למיתני. תוס' הרא"ש. ט. למשמש.

מוסף רש"י

קולי"ר. כף (של סכו"ם). בקור"ש [בבמסה"ש] [בקורדי"ש]. חדוה. בעלות שפה חדה. גלישט"א. רגב אדמה. פיגי"ש. תאנים (שחורים בצורת האגים). ודידל"ש [ודידלי"ש]. קנוקנות.

מוסף רש"י

מותר להכניס לבית הכסא. כמוך ד' אמות, וכסכ"ס כשדה ואינו מוקף מחיצות ואין כאן אלא טלטול דרבנן, ומשום כבוד הבריות לא גזור (שובה לו:). כאבוד. קסבר בהכי חזיא לקינוח אבל נזרוה לא חזיא (שם). **התולה.** שאינו יושב אלא על גרכיו, שמתוך כך נקביו נפתחים יוחר מדי (ברכות נה.).

מוסף תוספות

א. דדומיא דמתני' הוא. מי' הר"ן. ב. דאמרינן וכו' שאני כלי עצם הואיל ודמיהן יקרים ככלי מתכות דמו. ריטב"ש. ג. שגולמיהן טהורין כגולמי כלי מתכות כל זמן שמתחרסים שום תיקון ויפרי הואיל ודמיהן יקרים. ריטב"ש. [ועי' מהרי"ם]. ד. מקבלת טומאה. תוס' הרא"ש. ה. קשה. תוס' הרא"ש. ו. אע"פ שיש בו בית קיבול ראש שוקו. תוס' הרא"ש. ז. עין המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את את העץ טהור כיצד. תוס' הרא"ש. ח. שאם אין ראויים כלל עד שיקבעם בפותחת פשיטא דטהורין ולא אינצריכא ליה למיתני. תוס' הרא"ש. ט. למשמש.

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא אסור למשמש בצרור. גר"מ ס"ז מ"ל דטכלת הי לו הגי' כאן לגמרא: **רש"י** ד"ה מדיבה קבנה מלאכתה לאיסור. עין לקמן דף קכג ע"א בכ"מ ד"ה הני נמי עלי ומדוחס ע"ש:

רבינו חננאל

חף [ח] דתני הכא וחפין(ם) דתניא הכא, שיניים, שעשו (שורים) [שיניים] מחתיכה של עץ וקורין בלשון פרסי דנר אגנאת, מ[ן]ן נדרים בבבל. [ן]יש חפים בנגר שהן תלויין ועומדים כקבורים בתוך העץ שהוא בית הנגר, ונקרא אלקפי', ובעץ שהוא הנגר נקבים מוכנים להן (כ)שמחכונין נגדן נופלין ונכנסין להן, ואלה הן של גל ובהן נסגר, והמפתח יש בו חפין בולטין מכוונין כנגדן מכניסין אותו בחלל שבנגר וחפין מעלין את החפין של גל והוא נפתח. ואף שבדלת טהורין לעולם [מפני] שהן מחוברים לקרקע, ושבמפתח טהורין עד שיקבענו בפותחת ואז הוזיין מכלל הכלי. זוז וזוזין (מצרי"ן) [דנר"ן] כולן אחד הן. **וכן כששאל** זונין כמה שיעור אבנים מקורזלות שאדם מעבירן בכרמלית יתר מד' אמות ומקנח בהן, ואמרו לו כזיס, כאגוז, כביצה. אמר להן (ומטמטני) [וכי טורטני] יכנים. פירוש היש לו מאזנים שישקול השיעור הזה. נמנו וגמרו הכל מותר עד (אלא) [מלא] היד. **וכן** א"ר ישמעאל בר' יוסי משום אביו, וכן הלכה. אבל פלוגתא דר"מ ור' יהודה דפליגין הכא כי היכי דפליגי באתרוג, עיקרן תרוייהו (ובדמנו וגמרו) [כדנמנו וגמרו]. **פיס** דקא מפרש ליה קרשיני בבלייאתא, שהוא אדמה שהוא קרוב להתפרך ולהתכתת, ואינה אבנים ולא לבנים שרופות דקריין אגורי. **אמר** רבא לא ימשמש בצרורות בשבת, כדי להחליקן שלא ישרטו את בשרו, ונמצא בא לידי כתישה או טחינה [שכל כי האי גוונא כטחינה דאמין]. **ולא** יעשה כדרך שהוא ממשמש בחול, מתקיף לה מר זוטרא והיאך יסתכן, אלא כלאחר יד. [נ"א: מתקיף מר זוטרא ואם לא יחליק נמצא מסתכן]. ופרקינן אלא משמש כלאחר יד]. ויש מפרשין כדי לחכך ולגרות את עצמו כדרך שהוא ממשמש בחול. ואף לא (יסתכן) בעובי שם סיגוף, אלא מתחכך ומתנקה כלאחר יד שמוצא שינוי מן החול. **ופירוש דברי** ר' יוסי, אם יש מקום קבוע לבית הכסא שנפנה בו מטלטל לשם שלש אבנים מקורזלות, כל אחד [כדי] לקנח בהן, ואע"פ שיש במקום שנוטלין עד בית הכסא הקבוע אמות הרבה [ד]אמות). אבל אין מקום קבוע אלא אם יש בידו אבנים סובב בבקעה לראות אנה ישב, אין לו (לשנות) [לשאת] אלא בהכרע מדוכה קטנה של בשמים. [אמר ר' יוסי לא אמרו אלא של בתים אבל לא של בשמים]. והיינו שמעין פירושא הכרע מדוכה קטנה [ראשה] של בוכנא שדוורכין בו הוא (מקנח) [מקום] שמעבירין אותו בתוך המדוכה לשחוק בו. וראינו בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה של בושם. **אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר.** פירשו רבינו עד, כגון סמרטוט או פקולין כדתנן התם מ(מ)שמשת בב' עדים, והן הן תיקוניה ויעוותיה. והכי קאמר אע"פ (שנשתנה) [שנתקנה] בה כבר, הרי הוא מותר לילה ולהתקנה בה. [נ"א: אע"פ שנתקנה בה כבר ויש בה עד, מותר להתקנה פעם אחרת]. **מתיתי עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות,** ואחת מהן המקנח בצרור שקינח בו חבירו. ופירקו כמה פירוקין, אם לזה הא לא יקנח בו שמביאו לידי תחתוניות ואם יבש מותר. איבעיית אימא אם קינח בו חבירו מצד אחד מקנח הוא מצד אחר, ואם קנח חבירו משני צדדין חרוש. אבע"א אפילו צרור שהוא קינח בו כבר גם עכשיו חחר ומקנח ביה, ואם חבירו קנח בה בא הוא לידי תחתוניות. [נ"א: או אבעיית אימא בצרור שקנח בו חבירו, וכי קתני כר ששת דמותר להתקנה בו עכשיו, בצרור שקנח בו עצמו]. **א"ל אביי לרב יוסף ירדו עליהן** גשמים ונטשטשו מהו. כך שמענו פירושו, שאם נראו לו אבנים מקורזלות דבוק עם הקרקע (מורידה) [בירידת] בשמים, [ונטשטש העפר מעליהן ונמתק מהו לטלטן], והוו שטשוט, דתניא התם נטשטשו ואין עושין פירות מן חיישינן שמא יהא (כסות) [כסותן] אז כטותן. ואמרו אם היה רישומן ניכר של אבנים, מותר לו לישלן ולקנח בהן. [נ"א: מר ליה [אביי] לר' יוסף ירדו גשמים על האבנים המחוסרין בעפר ונטשטשו, כלומר נמחק העפר מעליהן, מהו לטלטלן בשבת. ואמר ליה אם היה רישומן ניכר מאתמול מותר עכשיו לטלטלן ולא חיישינן שמא יבוא לקפלם ונמצא כסותר או כטותן. נטשטשו גרסינן בעניין השטר נמחק או נטשטש, ותניא נטשטשו ואין עושין פירות].

ו) עין ערוך ערך קף ו'.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות